

Josephine (15) wil niet

tekst en beeld Eva de Vries

Ondanks een nationaal verbod op meisjesbesnijdenis in Kenia, ondergaat nog steeds 60 procent van de meisjes van het Masaivolk de pijnlijke ingreep. Sinds kort wordt het omstreden ritueel in een aantal gebieden ingewisseld voor een alternatieve ceremonie. Langzaam maar zeker is er ruimte voor verandering.

Washa! Washa!" klinkt het in koor. „Washa! Washa!" De meisjes dansen op de maat, hun handen omhoog, en weer omlaag. Ze dragen traditionele jurken in allerlei kleuren, kettingen met kralen en riemen met rinkelende stukjes metaal. Dan is het lied afgelopen en gaan de meisjes, samen met jongens van hun leeftijd, op een rij staan. Een voor een worden de kaarsen aangestoken. Het sfeervolle licht geeft de gezichten een warme kleur.

Honderden mensen uit het dorp staan er in een grote kring omheen en kijken naar het tafereel. Opnieuw wordt het lied ingezet. „Doof het licht van meisjesbesnijdenis, ontsteek het licht van onderwijs!" zingen ze. „Washa" betekent „licht" in de Masaitaal. De kaarsen gaan de lucht in. Er wordt gedanst en gelachen. De jongens springen. Zo hoog mogelijk.

De ceremonie vindt plaats in de Masai-gemeenschap Musenke, ruim vijf uur ten zuiden van Nairobi. Het spektakel is onderdeel van een programma dat meisjes doorlopen zodat ze volwassen worden zonder besneden te worden. Of, zoals initiatiefnemer Amref Flying Doctors het noemt, de „alternatieve rite de passage." De besnijdenis zelf is verdwenen maar de rest van de rituelen is nauwelijks veranderd.

Volgens programmamanager Peter Nguura is deze regio een 'hotspot' voor meisjesbesnijdenis. Hij ligt afgelegen, goede wegen ontbreken en er zijn weinig scholen. De mensen hier zijn vasthoudend in hun tradities.

Op het terrein waar de ceremonie plaatsvindt, een grote basisschool, rent Nguura van hot naar her. Hij schudt handen van ouderen, geeft kinderen een high five en groet de leiders van de gemeenschap. „Zo was het niet altijd hoor", zegt hij eerlijk. „Een paar jaar geleden was ik hier niet eens welkom. Mensen zeiden: „Wie ben jij om je in onze cultuur te mengen?""

Pijn

Een van mensen die 'om' is, is de 29-jarige Emily. Ze heeft vijf kinderen. De eerste kreeg ze toen ze vijftien was, twee jaar nadat ze werd besneden en trouwde met een tien jaar oudere man. „Die dag van de besnijdenis is een zwart gat. Ik kan het me niet goed herinneren. Ik weet alleen nog dat ik weken niet kon lopen en dat mijn bevallingen zo pijnlijk waren. Je kunt het je niet voorstellen", vertelt ze.

Haar oudste dochter, nu veertien jaar, doorloopt de alternatieve ceremonie. Emily wil haar niet aandoen wat ze zelf heeft doorgemaakt. Haar man is akkoord, maar de grootouders vinden dat ze besneden moet worden. Hoe wordt ze anders volwassen? Ze zijn bang dat ze nooit zal trouwen en dat er dus geen bruidsschat komt. Ook geloven ze dat de vader van een kind van een onbesneden vrouw zal sterven. „Niet besnijden zou ongeluk brengen. Maar ik

strijd voor mijn dochter. Haar overkomt niets."

De ceremonie is het einde van een maandenlang programma van trainingen en debatten waaraan de hele gemeenschap heeft deelgenomen. De lessen gingen over de gevaren van besnijdenis, zoals complicaties tijdens bevallingen en levenslang pijn met plassen. Zo wordt het gevoelige onderwerp bespreekbaar gemaakt.

Het gaat niet alleen over het afschaffen van de risicovolle ingreep. Alles is met elkaar verbonden. Als meisjes niet op jonge leeftijd worden besneden, kunnen ze hun school afmaken, en trouwen ze een stuk later dan besneden vrouwen. Volgens de traditie zijn meisjes namelijk na hun besnij-

denis klaar om te trouwen en kinderen te krijgen. Ze zijn dan immers volwassen.

„We moeten hun de kans geven om zich te ontwikkelen en uit te groeien tot dokters, docenten en piloten", zegt Nguura. Hij is ervan overtuigd dat de wil om de traditie aan te pakken uit de gemeenschap zelf moet komen. „Anders werkt het niet. Mensen moeten erachter staan. Ik zet me hier honderd procent voor in. Het is mijn levensmissie."

Scheermes

Ook de oudere generatie lijkt de traditie heel langzaam los te laten. Onder een acaciaboom niet ver van het schoolterrein vertelt Alice, „ergens in de zestig", dat ze

vroeger meisjes besneed. Sinds een paar jaar doet ze dat niet meer, al praat ze nog steeds met enige trots over die tijd. „Ik wilde ook "nkamarateni" (besnijder) worden, net als mijn oma. Het is heel eervol om meisjes te helpen vrouw te worden."

Zodra een meisje de juiste leeftijd heeft bereikt, vaak tussen de 10 en de 16 jaar, roepen de ouders de hulp van de besnijder in. Als het zover is, wordt ze eerst van top tot teen met koud water gewassen. Daarna houden drie vrouwen haar vast zodat ze zich niet kan verzetten. Twee bij de benen, een bij het bovenlijf. Met een traditioneel mes of een scheermesje wordt de clitoris weggesneden.

„Sommige meisjes zijn heel dapper en

Alice heeft jarenlang meisjes besneden.

Masaimesjes tijdens de alternatieve ceremonie waarin hun overgang van meisje naar vrouw wordt gemarkeerd.

besneden worden

Emaculate (l.) en Josephine en tijdens de lunch, vlak voor de kaarslichtceremonie.

Emily (29) kon na haar besnijdenis weken niet lopen. Ze is vastbesloten haar dochters niet hetzelfde ritueel te laten ondergaan.

„Ik word journalist. Omdat ik niet besneden ben, gaat me dat lukken"

geven geen kick. Anderen zijn zwak en krijsen van de pijn", herinnert Alice zich. Toen de trainingen hier begonnen, wilde ze er niets mee te maken hebben. „Dit is onze cultuur! Maar daarna leerden we dat het slecht voor de gezondheid en zelfs levensdreigend is."

Heldendaden

De middag voorafgaand aan de kaarslichtceremonie schuif ik tijdens de lunch aan bij Josephine (15) en Emaculate (16). Ze zijn

wat zenuwachtig voor de plechtigheden maar hebben er vooral veel zin in. „We mogen onze mooiste kleren aan en alle ogen zijn op ons gericht", zegt Emaculate met een stralende glimlach.

De meiden zitten op de middelbare school en horen bij de minderheid die niet is besneden. Hun ouders zijn het daar gelukkig mee eens. „De besneden meisjes op school zeggen tegen ons dat we geen vrouwen zijn, maar kleine kinderen", vertelt Josephine. Pesterijen zoals deze komen veel voor. „We

moeten sterk zijn en achter ons besluit staan. Zonder besnijdenis kunnen we het veel verder schoppen in het leven", zegt Emaculate overtuigd.

Hun mannelijke leeftijdsgenoten vervullen tijdens de ceremonie een belangrijke rol. Bij de Masai worden ze "morans" genoemd, jonge strijders, op weg naar volwassenheid. Volgens Nguura is het belangrijk om juist hen erbij te betrekken. „Ze zijn invloedrijk in de gemeenschap. Als we hun vertellen over de gevaren van meisjesbesnij-

Meisjesbesnijdenis

De besnijdenis van meisjes wordt ook wel Female Genital Mutilation (FGM) genoemd. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) definieert FGM als de gedeeltelijke of volledige verwijdering van de vrouwelijke uitwendige geslachtsorganen voor niet-medische redenen.

Volgens een rapport dat de Verenigde Naties dit jaar publiceerden zijn wereldwijd meer dan 200 miljoen vrouwen en meisjes besneden. De internationale gemeenschap, waar Amref Flying Doctors deel van uitmaakt, probeert FGM uit te bannen voor 2030.

Makkelijk is dit niet. In veel culturen in Afrika, Azië en het Midden-Oosten wordt FGM namelijk gezien als een belangrijke traditie; een ritueel waarin meisjes vrouw worden. Besneden vrouwen worden gezien als sterk, dapper en klaar voor een huwelijk en het krijgen van kinderen, hoe jong ze vaak ook zijn.

denis, en uitleggen dat ze ook onbesneden vrouwen kunnen trouwen, dan zullen ze deze kennis misschien verspreiden."

Nguura geeft zelf les aan de jongens, opeengepakt in een klein klaslokaal. Vol enthousiasme spreekt hij hen toe. „Niemand is te jong om de wereld te veranderen", begint hij motiverend. Vervolgens mogen de jongens een voor een over hun heldendaden vertellen. „Ik vertel mijn vader dat besneden meisjes thuisblijven en nooit zullen trouwen", vertelt Nicolas (17). „Onze generatie trouwt namelijk alleen onbesneden meisjes!" De klas joelt instemmend.

„Ik heb ervoor gezorgd dat mijn zusje niet werd besneden. Toen mijn ouders de besnijder erbij haalden, ben ik naar de chieft van het dorp gerend. Hij heeft de ingreep voorkomen", zegt de ietwat verlegen Joseph (16). „Zie je wel!" roept Nguura. „Julie zijn jong, maar kunnen verandering brengen. We hebben geen speren en stokken nodig, we vechten met ons verstand!"

Schrift en pen

De ochtend na de kaarslichtceremonie loopt een kleurrijke stoet meisjes en vrouwen al „Washa, washa!" zingend richting een vlakke met lage dorre struiken. Ze knielen in een cirkel gevormd door de Masai-mannen op leeftijd. Volgens de hiërarchie van de Masai hebben de ouderen de meeste kennis en invloed. Het is dus belangrijk dat zij dit ritueel leiden.

Josephine en Emaculate zitten op de voorste rij en ontvangen als eerste de 'zegening'. De mannen raken vluchtig hun hoofd aan en geven hun een schrift en een pen. Ze worden gezegend als strijders voor het onderwijs. Uit respect krijgen de mannen daarna een shuka (traditionele deken) cadeau. Als iedereen aan de beurt is geweest, wordt er opnieuw gezongen. De schriften en pennen gaan de lucht in. De mannen dansen in hun shuka's in een cirkel om de meisjes heen, hun stokken strijdlustig omhoog.

Na afloop vertellen Josephine en Emaculate hoe blij ze zijn. „Nu kunnen we onze school afmaken", zegt Emaculate. „Ik wil politicus worden, en voor mensen opkomen die dat zelf niet kunnen." Ze oogt vastberaden. „En ik word journalist!" roept Josephine blij. Ze slaat een arm om haar vriendin heen. „Omdat we niet besneden zijn, gaat ons dit lukken. Wij gaan het maken."